

05

A

1559

19
CONTEMPLATIONUM PHYSI-
CARUM GENERALIUM
QUARTA

De

NATURA

Et

PRINCIPIIS CORPO-
RUM NATURALIUM EXTRINSECIS,

Quam

Jehovâ Opt. Max. Auspice

PRÆSIDE

M. GEORGIO GUTKIO

Coloniensi Marchico, Facult: Philosophicæ
adjuncto.

In florentissimâ Wittebergensi Academiâ

Ventilandam proponit

CASPARVS HEIDECK

Günstensis Anhaltinus.

Ad diem 25. Junij. Anno 1617.

VVITTEBERGÆ,

Apud PAULUM SCHETLERUM.

05 A / 1339

CONTEMPLATIONUM PHY-
SICARVM GENERALIVM
QUARTA.

PRÆLOQUIUM.

Naturam nihil facere frustra, decantatum est axi-
oma Aristotelis. Hæc enim ordinis amanti-
sima confusionem serio detestatur. *Omnia*
igitur finis alicuius gratia suscipiet, omnia in cer-
rum ordinem disponet. Hoc quomodo peragatur,
præsens disputatio declarat, in qua disquisitio instituitur
de Natura, causisque corporum naturalium externis, &
earundem effectis. *Disputandum hic de monstris & eorum*
causis, quas indagare non solum iucundum sed & frugiferum,
& salutare. Quocirca sine latiore excursu in nomine
Jehovæ apponimus.

Thesin I.

Materia & formam tanquam principia constituentia cor-
pus naturale consideravimus; nunc easdem con-
templabimur, prout sunt modi intrinseci, à qui-
bus dependent affectiones, & potissimum com-
munis illa affectio corporis naturalis nempe mo-
tus. *Videmus enim res naturales in se recipere motum & quietem.* Ergo
Physicus non sine ratione intrinsecum hujus affectionis princi-
pium inquirat.

A 2

2. Ap.

II.

Appellari consuevit illud natura, de qua an sit, quæerere est tempus perdere. Nam dari eam ex omnium confessione constat, & à posteriori per motum rerum illa satis evidenter probari potest. Sumitur eadem varijs modis. Interdum omnibus rebus tribuitur, & ita cum essentia convertitur; sepius pro rerum creaturarum universitate sumitur, immò Deo attribuitur; non raro nativum calorem, & cujusq; animantis temperamentum designat, de quibus acceptionibus videatur Aristoteles 5. Metaph. c. 4. Suarez disput. Metaph. 15. s. u. d. 5. & 6.

III.

Tandem accipitur pro eo, unde affectiones Physicæ promanant, in qua significatione ab Aristotele hunc in modum describitur: Natura est principium & causa motus & quietis in eo, in quo inest primum, per se, & non secundum accidens. Generis loco in hac descriptione duo ponuntur, sc. Principium & causa, quæ tamen pro eodem usurpantur, nisi quod causa contrahat principium. Quod enim Albertus 2. Phys. tract. 1. dicit, principium & causam hic referri ad diversa, & quidem illud respectum habere ad privationem, id subsistere nequit, cum privatio non sit natura. Quamvis enim Aristoteles 2. Phys. t. 15. ita de privatione pronunciet: ἡ στερησις εἶδος πρῶτος ἐστὶν: Privatio forma quodam modo est: tamen illud saltem intelligendum est de privatione, quatenus concomitanter forma est, quando scilicet aliam formam adjunctam habet Zabarella lib. 1. de prima rerum materia c. 7.

IV.

Dicitur præterea in descriptione: motus & quietis, quæ verba à multis per disjunctionem exponuntur, ita ut sensus sit; natura est causa motus aut quietis. Verùm magis accurata esse videtur illorum sententia, qui verba illa copulativè exponenda esse censent, non ut omnem naturam principium motus & quietis constituent, sed ut omnem motum & quietem, ubicunq; & quo modo reperiantur, sive in eodem, sive in diversis corporibus, à natura tanquam à principio intrinseco procedere, evincant. Adhuc per motum potissimum intelligimus motum localem, quem Averroes omni-

omnibus animalibus, Elementis, mixtis & cœlo adscribit. Per quietem non intelligimus privationem motus, sed permanentiâ positivam in loco naturali, aut sub aliqua forma, quo sensu motus & quies sibi invicem non opponuntur, cum ille ad hanc ordinetur tanquam ad finem & perfectionem suam, ideoq̄, ab eodem principio, natura sc. procedere possunt.

V.

Deniq; dicitur in descriptione, *in quo inest primò per se, & non secundum accidens*. ubi per verba illa in quo inest intelligitur principium internum. Nam extra subiectum natura nunquam existit, unde in eo distinguitur ab arte, quod natura sit principium in eo cui inest, ars verò principium in aliud. Res namq; artificialis à principio suo extrinseco denominatur, naturalis verò ab intrinseco. *Addatur primò, per se, & non secundum accidens*, ut excludantur omnia ea, quæ per accidens motus alicujus causæ esse possunt. Sic motus automatum non est per se, sed per accidens: Quia extrinsecus accedit, & ab artifice pendet, nec non initium habet. Quamvis enim automata moveantur, tamen istum motum à se ipsis primò & per se non habent. Non enim in horologio, quatenus horologium est, datur primum & immediatum motus principium, sed in materia horologii, quod motus principium ars determinat & modificat.

VI.

Tandem excluduntur quedam principia interna, quæ quidem sunt motus principia; quia tamen per accidens insunt rei, non sunt natura, ut medicina, quâ Hippocrates seipsum sanat, esto, sit principium sanationis, non tamen est natura: quia medicina inest quidem Hippocrati, non tamen per se, sed tantum per accidens. Gilbert. Iacob. in Instit. Phys. p. 30.

VII.

Sed gravior porrò oritur disceptatio, quodnam principium in definitione nature intelligatur, an solum activum, an solum passivum, an verò utrumq; simul? *Simplicius ad 2. Phys. 1. 16. & 17. Scotus 2. sentent. distinct. 18. question. unica, 4. sentent. distinct. 43. quest. 4.* ita verba definitionis hujus explicant, ut nomine principij solum passivum intelligant, quæ sententia à multis prolixè refu-

A 3

tatur

tatur. Nos eam rejicimus hoc argumento: Dantur actiones naturales. Atqui à forma oriuntur actiones, & p. c. non sola materia, sed etiam forma erit natura, Deinde natura maximè definitur respectu motus localis, cujus datur principium activum. Quidam solum principium activum intelligunt, sed siæ ratione. Nam corpus naturale non sola formâ, sed etiam materiâ absolvitur, unde non solum forma, sed etiam materia natura erit. Ergo concludendum quod tam materia, quam forma sit natura appellanda. Sed quomodo natura tribuitur Formæ & Materiæ dicis? Respond. univocè. Nam quod forma sit principium constitutionis corporis naturalis, hoc non refert acceptum materiæ, neq; hæc illi. Vide Riv. 2. Phys. c. 1. quæst. 2.

II X.

Præterea, quia natura dicitur principium motus & quietis, declarandū porro est quomodo natura ad species motus sese habeat. Generatio itaq; & corruptio elementis & mixtis inanimatis solum habent principium passivum intrinsecum: Quia nihil seipsum generat & corrumpit. Alteratio duplex est, corruptiva & perfectiva. Corruptiva solum principium passivum requirit; perfectiva interdum etiam activum principium intrinsecum exigit, uti patet per agentia per ἀντιθέσιν, nec non per aquæ calefactæ ad pristinum frigus reductionē, quam ab aquæ forma fieri asserimus. Augmentatio & diminutio tam activum, quam passivum principium intrinsecum habet. Nam à calore intrinsecò, & facultate animæ vegetativæ ipsa rerum accretio dependet.

Motus localis varius est. In cælo datur principium intrinsecum passivum nempe materia & suo modo activum, quod cælum ad suscipiendum motum circularem disponit, quem motum postea intelligentia tanquam forma assistens determinat: Motus sursum & deorsum in elementis itidem à formis elementorum mediante gravitate & levitate provenit. Motus progressivus in animantibus ab ipso intrinsecò principio activo dependet & promanat.

IX.

Et hæc de natura contemplari placuit: Succedunt principia corporum naturalium externa, nempe causa efficiens & finis. Describitur causa efficiens, quod sit principium extrinsecum, à quo primò
fit

fit motus. Dicitur principium, quia hoc, ut constat ex Metaphy-
sica, causa latius est; Dicitur externum duabus de causis. 1. Quia
non est de essentia rei, & sic distinguitur à materia & forma. 2. Quia
non est in eodem subiecto cum eo, quod efficit, & sic distinguitur à na-
tura. Dicitur: à quo primò fit motus ubi notandum, quod vox
motus non exhauriat totam causæ efficientis latitudinem, sed saltem
fit modus specialis causæ efficientis. Nam Deus Optim Maximus
etiam efficit, sed sine motu, Unde motus loco substitui potest actio,
& Aristoteles excusari, quod scilicet specialem modum causæ
efficientis nobis magis cognitum in descriptione causæ efficien-
tis exprimere voluerit.

X.

Distinguuntur cause efficientes 1. Iuxta diversos gradus rerum na-
turaliter agentium. Nam 1. reperitur agens infra animam, cujus
motus tam est constans, quam si cognosceret finem suum, ut
lapis cadit deorsum motu admodum determinato. Ubi ob-
iter nota, quod motus rerum inanimatarum, quatenus à proprijs suis cau-
sis fluunt, non dicantur fieri propter finem, sed ferri interminum,
ut motus lapidis si consideretur, prout fit à lapide, fertur in locum deorsum,
non tanquam finem, sed tanquam motus localis terminum. At
verò si consideretur idem motus lapidis, quatenus fluit à primo motore
dirigente lapidem, tum motus ille est propter finem.

XI.

2. Offert se agens per animam sine cognitione, quale agens est omne
vivens sola anima vegetativa præditum. 3. Datur agens per animam
cum cognitione, sed sine præelectione, uti operantur animantia
bruta, quæ organis certis ad peragendas actiones utuntur. 4. Oc-
currit agens per animam cum cognitione & ratione, quale agens est ho-
mo, qui per animam rationalem agit, quæ non utitur organis ad
perficiendas suas operationes, sed ab organis corporeis saltem
quoad acquirendam rerum cognitionem dependet.

XII.

II. Distinguuntur cause efficientes in universalem & particulares.
Uni-

Universales causæ sunt, quæ effectum proximè & immediatè non produ-
cunt. Particulares sunt, quæ effectum proximè attingunt.

III. Causæ Physicæ alie agunt per actionem transeuntem, alie per
immanentem. Illæ sunt vel univocæ, vel æquivocæ. Causæ æqui-
voce dicuntur, quæ non producunt effectum sibi similem in spe-
cie. Sic Sol æquivocè producit animalia ex putri materia. Ad
hunc agendi modum etiam referantur qualitates occultæ, *συμ-
πράθεια* & *ἀντιπράθεια* rerum. Causæ univoce sunt, quæ effectum sibi
similem in specie producunt, ut homo generat hominem.

XIII.

IV. Dantur etiam alij agendi modi in Physicis, sc. reactio, actio refle-
xa, & actio per *ἀντιθέσιν*. Reactio nihil aliud est, quam retri-
buita quædam mutatio, qua id, quod patitur, renititur adver-
sum agens, & illud commutat, dum ab ipso mutatur. Sic aqua
extinguit ignem, aqua verò calefieri deprehenditur, unde ignis
reagit in aquam. Actio reflexa est, qua forma in se recurrens, & ex-
ternum hostem metuens summa ope se conservare nititur, & sic
illo summo conatu vires majores acquirit. Sic calor ventriculi
tempore hyberno intenditur. Actio per *ἀντιθέσιν* est, quando
externum agens dum contrarijs qualitatibus nimium constringit
patiens, ipsius vires magis auget & occasionem fortiùs pugnan-
di præbet, quæ *ἀντιθέσις* in productione meteororum depre-
henditur, ubi exhalatio calida, ob circumstantis urgens frigus sæ-
pè accenditur.

XIV.

Hiscæ agendi modis etiam annumeretur resistentia, quæ est actionis
non admissio, sive non passio, & insequitur naturam nitentem se
conservare, ut terra in ignem coniecta, non absimitur. Terra
enim magnam vim resistendi obtinet, sed debili modo agit;
ignis contra multum agit, sed parum resistit: quia facilè extin-
guitur.

XV.

Succedit causa finalis, cujus distinctiones omnes hic non enu-
merabimus, cum ad Metaphysicam pertineant. Constat,
quod finis alius sit actionis, alius rei factæ; alius externus,
alius internus; alius intermedius, alius ultimus. Dari
verò causam finalem, qui negat, is pulcherrimum rerum naturalium
ordi-

ordinem neget, necesse est. Feruntur enim res naturales omnes ad certum finem, suæ conservationis semper studiosæ. Certant inter se res omnes bonitate & pulchritudine, qualibet in statione sua permanet ad alterius ministerium semper prompta. Hinc colligitur, quod detur divina providentia, à qua optimus hic ordo fluit & dependet, quemq; aliàs fatum vocamus.

XVI.

Describitur causa finalis, quod nihil aliud sit, quàm quâ agens movetur ad opus suscipiendum, quæ motio non est realis & Physica, sed intentionalis & Metaphorica; unde etiam finis dicitur miraculum in natura, quod scilicet motione Metaphorica efficientem ad agendum impellere potest. Et hæc de causa efficiente & finali.

XVII.

Accidit verò interdum, ut cause Physicae in agendo deficient, & quem volunt finem, non semper assequantur: Unde fortuito vel casu agere dicuntur. Agendum igitur hic de fortuna & casu. Describitur fortuna quod sit causa per accidens in ijs, quæ operantur ob alium quem finem ex electione, neq; ut semper, neq; ut plurimum, sed raro. Casus est causa per accidens in agentibus non ex proposito.

XIIX.

Effectus iste, qui præter intentionem agentis accidit, dicitur monstrum, quod describimus effectum vitiosum naturæ deficientis à suo fine ob impedimentum raro contingens. Monstrorum generatio ad quatuor potissimum causas reducitur. 1. Monstra contingunt propter defectum & diminutionem materiæ, qui defectus interdum est ex quantitate continua, interdum verò ex quantitate discreta agnoscitur; id quod contingit tripliciter 1. Secundum defectum magnitudinis sufficientis, quando scilicet semen ad generationem non sufficit, unde generantur homines non convenientis hominibus.

B

sta.

staturæ. 2. Propter defectum quoad numerum, quando scilicet generatur homo destitutus membris quibusdam. 3. Fit defectus in utraque & sic generantur homines & nimis parvæ staturæ, & quibusdam membris carentes.

XIX.

II. Producentur monstra ex abundantia materiæ, indeq; generantur homines justam staturam excedentes, qui non abundant in aliquo membro, sed in sola quantitate. Aliquando verò abundant in numero membrorum, & quidem vel in membro necessario requisito, ut quando nascitur biceps; vel in membro, quod in tempore determinato non provenit, ut quando nascitur puer dentatus?

III. Non rarò committi solet error vitio partis continentis, seu uteri, quo non rectè disposito monstra clauda & gibbosa generantur.

XX.

IV. Monstrorum causa dicitur, quando natura peccat ob aliquem aspectum vel constellationem cœlestem fœtui generando contrariam: Accidere enim potest, ut lumen alicujus constellationis cœlestis dominantis super aliquam generationem alicujus speciei dirigatur secundum radios rectos ad alia loca, in quibus generatur individuum alterius speciei, unde imprimuntur isti dispositiones illius speciei, & ita nascitur fœtus ore vel leporino aut pedibus ovillis. Tandem his additur imaginatio pregnantium, quæ si variâ & vehemens fuerit, etiam fœtui imprimitur idolum seu effigies imagine comprehensa. *Johannes Lindholtz in comment. super parva naturalia.*

AXIOMATA.

I.

Natura agit propter certum & destinatum sibi finem. *Deus enim & natura nihil faciunt frustra.*

2. Na.

II.

Natura finem suum semper assequitur.
Quamdiu scilicet ratio seminalis in natura non impeditur.

III.

Natura determinata est ad unum oppositorum. Non enim liberè producit quicquam, ita ut possit monstrum producere & non producere liberè, sed necessario generat vel non-monstrum, quando non impeditur, vel monstrum quando impeditur.

IV.

Omne agens Physicum agit per contactum, Sive is sit propriè dictus, vel virtualis.

V.

Idem non agit in se ipsum. Actione sc. directa. Per reflexam enim in seipsum ut agat, nihil impedit,

VI.

Quæ per accidens fiunt, etiam reverà fiunt.

VII.

Omnis effectus casualis reducitur ad causam per se. Et: Quodcumq; alicui est non naturale, illud alteri est naturale.

QUÆSTIONES.

I.

An Deus rectè dicatur agere contra naturam?

Probè intelligendi sunt isti termini: Secundum naturam, contra naturam præter naturam & supra naturam. *Secundum naturam* ea dicuntur, quæ fiunt ex præscripto naturæ. Sic motus deorsum est secundum naturam lapidis. *Contra naturam* dicuntur, quæ naturam destruunt, ut lapidis motio sursum. *Præter naturam* contingere dicuntur. 1. *Quæ quidem non fiunt ex præscripto naturæ, eidem tamen vim aliquam insignem non inferunt, ut hominem nasci sex digitis.* 2. *Quæ naturali quidem modo non fiunt:* Naturam tamen non destruunt, sed potius elevant, ut virginem parere non est contra naturam humanam, quia hanc non destruit sed potius elevat. *Supra naturam esse dicuntur, quæ à supernaturali principio proficiunt, ut creatio & miracula.* Non igitur rectè dicitur agere Deus contra naturam, sed potius præter & supra naturam, cum is naturam non destruat, sed conservet, Deoq; minimè sint tribuendæ oppositæ voluntates & actiones. Hinc Patres Orthodoxi scite dixerunt, *Christum natum esse non contra, sed præter rerum seriem.*

II.

An figuris factitiis vis atq; facultates quædam in rebus naturalibus sint attribuendæ?

Nugæ hæc sunt quorundam, quibus procul dubio Diabolus ad decipiendos imperitos utitur, ut eo citius figuris quoq; quas veneficæ ipsius instinctu excogitant, fidem adhibeant. Quis enim actionem transcurrentem quantitati attribuet: quis motum naturalem figuræ artificiali assignet.

gnabit, nisi artem cum natura confundere velit. Dicant forte, id
oriri ex occulta quanda Sympathia? Dicant, sed mihi non persuas
debunt, esse sympathiam inter Saturnum & picturam Viri senis,
inter Venerem & formosam puellam in tabula depictam. Abeant ergo &
exterminentur ejusmodi prestigia, quibus homines isti veram astrologi-
am suspectam reddunt.

III.

*Quid de instituto Theophrasti sentiendum:
annè iste modus, quo vulnera curare solitus
est, in naturalibus causis fundamen-
tum habeat?*

Effectum negare non possumus, nisi hominibus fide dignis alio
quid derogare velimus. Queritur annè causa naturalis aliqua detur
in hoc curandi modo. Negamus. Nam medicamenta, quando non
tangunt vulnus, in id agere nequeunt. Neq; hic ad occultam
quandam ferri & vulneris sympathiam recurrendum est, quia
ea nondum est probata. Relinquitur igitur, quod mera sit superstitio,
quicquid cum ferro peragitur. Ipsa enim natura, cum vulnus ab in-
flammatione, & puris generatione prohibetur,
seipsam ad pristinam integrita-
tem reducit.

B 3

PRO-

PROBLEMATATA.

I.

Verumnè illud Aristotelis: *Omnes homines naturâ scire desiderant* ? *Aff.*

II.

Ex nihilo nihil fit, axioma est Aristotelis, de quo queritur, an contradicat isti conclusioni Theologicæ; Mundus conditus est ex nihilo? Ita quidem sentiunt Philosophiæ obtrectatores, sed minus rectè sentiunt.

III.

Intellectus noster intelligendo fit omnia, scilicet idealiter.

IV.

Ens omnium rectissimè ita describitur: *Ens est generalissimum illud, quod omnium primum intellectus noster tanquam notissimum apprehendit.*

DEO GLORIA.

Pro-

B 2

05 A 1559

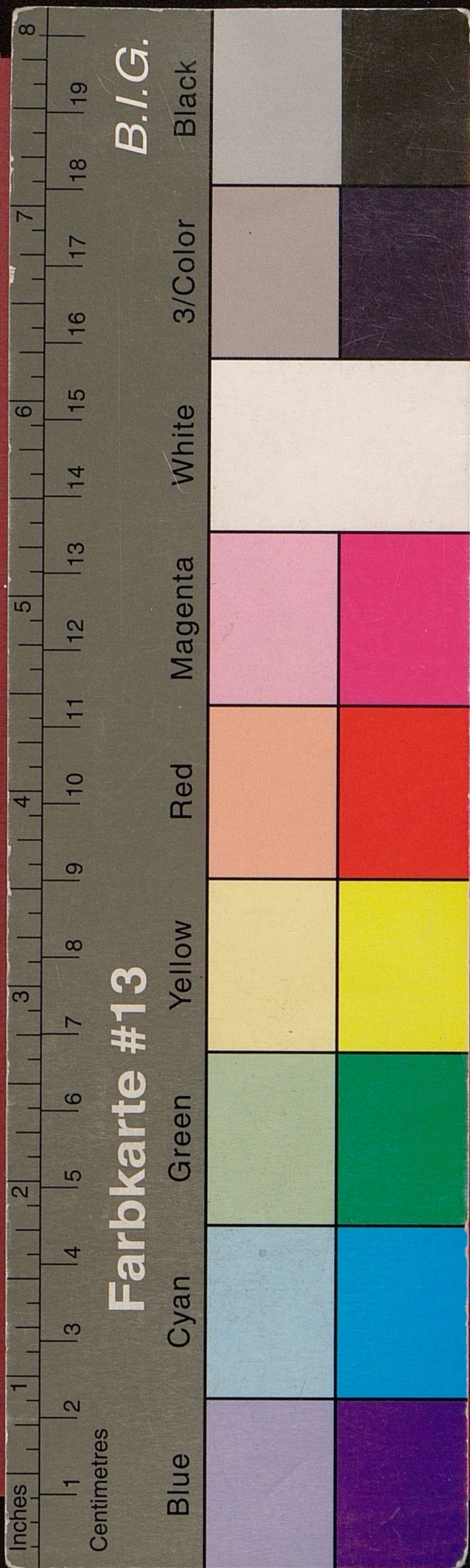
ULB Halle 3
003 779 572

05 17

19
CONTEMPLATIONUM PHYSI-
CARVM GENERALIVM
QUARTA

De

NATURA

Et

PRINCIPIIS CORPO-
RUM NATURALIUM EXTRINSECIS,

Quam

Jehovâ Opt. Max. Auspice

PRÆSIDE

M. GEORGIO GUTKIO

Coloniensi Marchico, Facult: Philosophicæ
adjuncto.

In florentissimâ Wittebergensi Academiâ

Ventilandam proponit

CASPARVS HEIDECK

Günstensis Anhaltinus.

Ad diem 25. Junij. Anno 1617.

WITTEBERGÆ,

Apud PAULUM SCHETLERUM.